

Retourtje jeugd

De zaterdagkrant ligt open gespreid op mijn grote eettafel. Na de nieuwsberichten, boekrecensies en opinieartikelen scan ik altijd de overlijdensadvertenties op zoek naar een bekende. Ik sta versteld hoe vaak de naam van de overledene me iets zegt. Laatst de broer van de buurvrouw. Vorige week een oude kennis van mijn moeder, en soms herken ik de naam van een min of meer bekende Nederlander.

Mijn oog valt op een overlijdensadvertentie in grote letters. In verwarring sta ik op om koffie te zetten en stop een croissant in de oven. Terug aan tafel lees ik de advertentie opnieuw.

Meta van Esse is dood! Mijn vriendin van de middelbare school. Twee jaar trokken we intensief met elkaar op, toen dacht ik dat onze levens voor altijd met elkaar verweven zouden blijven. Waarom verloren we elkaar uit het oog?

Als eerste zie ik haar blozende blondheid en glimlach voor me, nooit uitbundig, wel zelfingenomen en ongenaakbaar. Soms dacht ik nog aan haar. De afgelopen week, gek genoeg, zelfs verschillende keren. Wat zou er gebeurd zijn? Een ongeluk of was ze ziek? Er staat niets over in de advertentie, alleen dat er maandag om twee uur afscheid genomen zal worden in de aula van de algemene begraafplaats in haar geboortedorp. Het correspondentieadres is van haar zus, Marga. Zij woont nog steeds in het oosten des lands.

Behalve Marga en de broer, Joop, staan er geen andere namen onder, geen warme woorden van afscheid, maar bloemen zijn welkom.

Ik zou kunnen gaan. Maandag is mijn vrije dag en ik heb nog niets gepland. Meta heeft me vaak belazerd, het bloed onder mijn nagels vandaan gehaald, maar ooit waren we beste vriendinnen.

Onze moeders bridgeden samen. Meta's moeder was arts. De mijne zette de winkel van mijn vader voort, die toen ik net in de brugklas zat onverwacht overleed. Haar vader was psychiater geweest in een inrichting. Twee jaar eerder was hij in het harnas overleden, zoals mijn moeder dat toen noemde. Dat hadden Meta en ik gemeen: we waren allebei vaderloos.

Ik wilde graag met haar over mijn vader praten en kon *out of the blue* tegen haar zeggen: 'Meet, had jij dat ook op het laatst? Dat je meer van je vader hield dan van je moeder?' Als antwoord kreeg ik een nonchalant schouderophalen en een blanco gezicht. Ik miste mijn vader. Zij ook, nam ik aan. Ik hoopte de onmacht van de leegte met haar te kunnen delen. Maar Meta klapte volledig dicht bij alleen al het woord. Vader. We konden het er nooit

hebben. Nu ik terugkijk en erover nadenk, voel ik hoe het dode gewicht van onze vaders tussen ons stond. Ik prikte erin en stuitte op metaal; zij liep er met een grote boog omheen.

De telefoon haalt me uit mijn mijmeringen. Het is Laura, mijn collega. Of ik mee naar de film ga vanavond.

'Gezellig, heb je er een in gedachten?' vraag ik.

'In het filmhuis draait "Twee vrouwen" van Mulisch.'

Ik ken het boek van Mulisch, maar heb de film nooit gezien. We spreken om half acht af. Na afloop stelt Laura voor om naar een café te gaan. Ik wil liever naar huis, maar op haar aandringen ga ik mee voor een afzakkertje. We spreken over de film en de boeken van Mulisch. Ik praat. Laura zwijgt, ze worstelt met iets. Ze bestelt nog een glas wijn, terwijl ik op mijn horloge kijk.

'Blijf nog even. *Please.*' Ze klinkt dwingend. Ze wil iets van me weten. Wat moet ze mij nou vragen? Iets over ons werk? Heeft ze een probleem met een van haar kinderen?

Ineens breekt ze los: 'Riëtte, sinds wanneer weet jij het?'

'Weet ik wat?'

'Dat je van vrouwen houdt?'

Die vraag verrast me. Ik draai het voetje van mijn wijnglas rond en sla de laatste slok achterover. Om niet meteen te hoeven antwoorden wenk ik de barjongen. 'Ja, hier toch ook nog een glas.' Tijd rekken, eerlijk zijn. Of kan ik haar vraag beter pareren met: hoezo of waarom? We wachten op de twee nieuwe glazen wijn, een bakje nootjes komt mee. Onze ogen ontmoeten elkaar. Laura kijkt me gespannen aan.

'Ik was dertien toen ik Meta leerde kennen; ze wordt maandag gecremeerd.'

Laura knippert met haar ogen en bijt een pinda doormidden. Voordat ze een gemeenplaats kan uitbrengen, ga ik verder: 'Ik heb haar ruim dertig jaar niet gezien. Maar ja, ik denk wel dat zij mijn bewustzijn voor vrouwen heeft aangewakkerd.' Ik hoor het mezelf zeggen voordat ik de gedachte kan denken.

'Ga je naar de crematie?'

'Goeie vraag, weet ik nog niet. Ik heb niets meer te zoeken in die hoek van het land, maar het helpt dat er een station is, dus wie weet.' Op dat moment overweeg ik inderdaad te gaan. Een retourtje naar het dorp waar ik mijn middelbare schooltijd doorbracht? Waarom ook niet.

'Maar vertel eens, Laura, waarom ben je nieuwsgierig naar mijn seksuele geaardheid?'

Aarzelend begint ze haar verhaal. Ik luister, deels in gedachten bij Meta.

Ze weet het nog maar kort: ze is verliefd op de moeder van het vriendinnetje van haar dochter. De seks met Rob is al jaren niks, zij kan het niet meer opbrengen.

'En die moeder?' vraag ik.

Laura knikt heftig, er glijdt een blosje over haar wangen. 'We hebben gekust.'

Eigenlijk wil ik niets meer horen. Ze is er al uit. Mij heeft ze niet meer nodig, maar ik vertel haar wat ze wil horen. Dat ze samen met de vriendin deze weg moet bewandelen. En met hun mannen open kaart moeten spelen.

Ik heb mijn eigen route genomen en die weg is lang genoeg geweest.

Laura betaalt en terwijl we onze fietsen van het slot doen, zegt ze: 'Ik ben echt blij dat ik met je heb kunnen praten. Het is een hele opluchting.'

Ik kus haar op de wang, knijp vriendschappelijk in haar arm en zeg als een veteraan: 'Je komt er wel uit, maar neem geen overhaaste beslissingen.'

'Ga naar de crematie,' zegt ze.

Ik kijk haar na als ze tegen het verkeer in over de stoep rijdt, om even verderop rechtsaf te slaan. Ze zwaait voor ze de hoek omgaat.

In het rumoer van de zaterdagavondstad fiets ik naar huis. Was Meta mijn eerste liefde? Ik heb daar nooit zo over nagedacht. Pas op mijn vijftiengste werd ik hevig verliefd op Lisa. Zij was getrouwd en had een gezin. We zijn nog vriendinnen, haar kinderen zijn mijn petekinderen. Lisa weet van niks. Wel dat ik lesbisch ben, maar niets van mijn gevoelens voor haar.

Tussen mijn dertigste en veertigste heb ik geshopt, ik kroop van bed naar bed. Twee keer heb ik samengewoond. Ik ben vooral vaak gekwetst en verlaten en sinds vijf jaar een niet-praktiserende lesbienne.

Meta. Was zij het begin? Met schroom denk ik aan de brieven die ik haar schreef. Waren dat liefdesbrieven? De helft verstuurde ik niet en op de briefjes die ze wel in handen kreeg, reageerde ze nooit.

Meta woonde vlakbij onze school, terwijl ik uit een dorp twintig kilometer verderop kwam. Ik moest nog veertien worden en zou naar de tweede klas gaan. Meta was vijftien en blijven zitten in de tweede klas. We zouden bij elkaar in de klas komen en het leek onze moeders leuk als we elkaar al kenden. In de laatste week van de vakantie had Meta's moeder, Greet, een bridgedrive voor een aantal dames in haar huis georganiseerd en ik reed met mijn moeder mee. Greet wees me de weg naar boven. Marga, Meta's zus, kwam juist uit de badkamer.

Voor ze achter een knalgroene deur in haar kamer verdween, wees ze op een paarse deur. Er klonk onbekende muziek achter. Ik zie mezelf nog staan, dralend drentelde ik over die overloop, mijn knokkels klaar om een roffel op de paarse deur te geven, maar ik durfde niet. Uiteindelijk had ik voldoende moed verzameld en opende de deur op een kier. Ik gluurde om de hoek in een nevel van blauwe rook. In een schuine wand zat een dakraam, eromheen waren posters van Margot Fonteyn, Anna Pavlova en Toer van Schaik geprikt. Dit was wel even wat anders dan mijn zoete meisjeskamer met foto's van paarden en de uit de Muziek-Expres geknipte plaatjes van Tee Set, The Sweet en George Baker, die ik met silly putty op de muur had geplakt.

Op de grond lagen haar kleren. Er stond een rotanstoel aan het voeteneind van het bed. Een kaptafel was bezaaid met rommel en overal slingerden boeken, kettingen en armbanden. Bleekroze spitzen hingen aan hun satijnen koord aan een spijker en verschillende van die zwarte, slappe balletschoentjes waren her en der uitgetrapt. Een bh bungelde aan de stoel. Naast het bed stond een stoffige platenspeler op de grond. Tegen het deksel, waar ook de luidspreker in zat, leunde een rij elpees. De voorste hoes had een afbeelding van een grote zwart-witte koe in een groen grasveld onder een blauwe lucht. Pink Floyd bleef jarenlang mijn favoriete band.

Dat beeld van Meta op haar bed staat op mijn netvlies gegraveerd.

Ze zat in kleermakerszit, ogen gesloten, haar handen lagen op haar knieën met de palmen naar boven. Ze droeg een wijde slobberbroek en een trui die knettert als je hem uittrekt, goedkoop gekocht bij een plaatselijke marktwinkel. Het hoogblonde haar stond in twee staartjes boven op haar hoofd. In de asbak lag een brandende Camel filter. Aan de telefoon had haar stem kinderlijk geklonken. Haar in levende lijve te zien verraste me. Zij was al een volwassen, rijpe jonge vrouw.

Ze opende haar ogen, veranderde niet van houding, maar reikte me haar hand aan een overdreven uitgestrekte arm: 'Hai, ik ben Meta. Aangenaam.' Ze glimlachte breed met een rij mooie tanden.

Deze ontmoeting zette de toon voor onze verdere relatie. Naast haar volwassen, wereldse voorkomen, verschrompelde ik tot een nietig kind, beschroomd en onwetend. Vriendin te worden met dit grotemensenmeisje leek me een geweldige stap voorwaarts naar mijn eigen volwassenheid en populariteit. Al die afwegingen maakte ik in een fractie van een seconde. Misschien was ik verliefd op de gedachte vriendin te zijn met Meta, ik geloofde niet dat mijn gevoelens echt haar betroffen. Dat kan ik me nu tenminste niet meer voorstellen, want die

idolatie verering voor haar had maar kort geduurd omdat ik ontdekte dat ze haar onzekerheid verborg achter veel flair en een brutale mond.

Meta stond op van het bed. Ik meende een zucht te horen, toen ze de rotanstoel omkiepte. De rommel verdween tussen de hoop kleren op de grond.

'Ga zitten,' zei ze met een weids en hartelijk gebaar.

Ik zat en had meteen spijt. Zij torende boven me uit en ging elegant in de eerste positie staan, toen de tweede en de derde. Haar armen maakten de bijbehorende bewegingen, haar kin was naar boven gericht en haar ogen waren gefixeerd op een punt boven mijn hoofd. Ze deed het overdreven maar wel bekwaam.

'Ik wil danseres worden.' Ze draaide een pirouette.

Ik had een poosje op ballet gezeten en wist dat veel meisjes droomden van een balletcarrière. Ik zei: 'Ik ben van ballet af en rijd nu paard.'

Ze hoorde me niet en begon zonder inleiding te vertellen over haar balletlerares. Hoezeer die haar stimuleerde en dat ze haar een auditie had beloofd bij het Nationaal Ballet. Meta sprak met moeilijke woorden. Momenteel studeerden ze "Giselle" en het "Zwanenmeer" in: twee klassiekers. Ze was bezig haar rol te prepareren. 'Madame Juliette is een vriendin van Greet.' Ze noemde haar moeder gewoon bij de voornaam. 'Nu, in de vakantie, dans ik dagelijks een paar uur met haar. Ik ben net thuis.'

Ik knikte vol bewondering.

Meta glunderde toen ze zag dat de boodschap aankwam. Ze zette een andere elpee op, Janis Joplin. Keihard zong ze mee met het nummer van Bobbie McGee. Dat nummer had ik weleens gehoord, maar geen haar op mijn hoofd die eraan dacht mee te zingen.

Ze ging weer op het bed zitten na eerst nog achteloos in een spagaat gezakt te zijn. Ze kruiste haar benen opnieuw in kleermakerszit onder zich, trok haar rug kaarsrecht en stak een nieuwe sigaret op. Mij bood ze er ook een aan, met weer die gestrekte arm.

Na mijn vaders dood was mijn moeder zijn Caballero's blijven roken en haar imiterend nam ik er een uit het verfrommelde pakje. Ik streek een lucifer af en rookte mijn eerste sigaret. Meta greep naar een thermoskan, die onder het bed stond en schonk twee mokken zwarte koffie in. Ik begon net een beetje aan koffie te wennen, dankzij veel suiker en melk. Dat had ze niet boven; zij dronk altijd zwart. Zwarte koffie met een sigaret; mijn darmen speelden tikkertje en ik kon niet meer luisteren naar haar verhaal over Giselle. Misselijk en met grote aandrang rende ik naar het toilet. Toen mijn moeder wilde vertrekken, zat ik witjes in de stoel en luisterde naar de conversatie tussen Meta en mijn moeder op de overloop.

'Ja mevrouw, Riëtte en ik hadden een uitermate gezellige middag.'

'Hadden jullie het over school?'

'Inderdaad, we hebben het over school gehad, we zullen vast vriendinnen worden.'

'Daar ben ik blij om,' zei mijn moeder met een lach in haar stem.

'Riëtte wil graag mee naar een optreden van Giselle binnenkort. Ik neem aan dat u daarmee akkoord gaat?'

'Maar natuurlijk, Meta.'

Mijn lot was bezegeld. Vanaf die dag waren Meta en ik vriendinnen.

Maandagmorgen rijd ik door de miezer naar het station en zet mijn fiets op slot. Ik heb nog even, de trein vertrekt over twaalf minuten. Op mijn gemak koop ik een kaartje en trek bij de bloemenstal een bos felblauwe irissen uit de emmer. Meta's keuze. Meta nam ooit irissen voor mijn moeder mee.

'Wat lief van je, Meta. Die irissen hebben de kleur van je ogen,' had mijn moeder tegen haar gezegd.

'Ik koop altijd blauwe bloemen,' straalde Meta, duidelijk verguld dat iemand de overeenkomst tussen het irisblauw en haar ogen had opgemerkt.

De trein staat er al. Ik stap in en kruip in de hoek van een lege coupé. Langs het raam haasten zich mensen in regenjassen. Het fluitje klinkt schrill, de trein beweegt en we rollen het station uit. Uit de tas naast me stijgt het weeë zoet van de irissen op en ik zie Meta's smekende ogen weer voor me toen ik naast haar ging zitten.

Maandagmorgen, eerste uur, Frans. Meta zat al achterin en wenkte me. Ik wees naar de bank vooraan in de klas, achterin zitten associeerde ik met onvoldoende opletten, maar braaf zijn wilde ik ook niet meer. Dus schoof ik naast haar. Mijn schooltas liet ik met een ongeïnteresseerde klap naast me op de grond vallen, zoals iedereen dat deed. Dat besluit om toen naast haar te gaan zitten veranderde mijn toekomst. Ik wilde gaan studeren: Frans en Nederlands. Maar mijn plaats naast Meta deed de achten die ik in het eerste jaar haalde kelderen naar vijven in het tweede jaar. Toch was ik niet zo erg als Meta, die met een opgewekte gelatenheid drieën en vieren haalde. Ze had best gevoel voor Frans, sprak met de nodige flair, had een verrassende woordenschat en een uitstekende uitspraak, maar ze voerde geen bal uit.

Mijn hele tweede schooljaar raakte onder Meta's invloed in het slop. Ik bleef dan wel niet zitten zoals zij, maar ontwikkelde eenzelfde nonchalante houding. Uitsloven of je best doen was uit den boze. En als je een vraag goed beantwoordde was je een afvallige.

Dankzij haar kwam ik in aanraking met de vijfdeklassers, de klasgenoten van haar oudere zus Marga. In de pauzes voerde Meta het hoogste woord, sigaret interessant tussen de lippen hangend. Er werden sjekkies gedraaid, soms een joint, en ze dronken Pinardwijn. Een lange jongen met een wazige blik in de ogen en vet haar dat over zijn schouders slierde, scheurde op zijn Solex naar de pas geopende Albert Heijn en haalde voor de hele groep kartonnen met goedkope wijn. Van een afstandje keek ik hoe het pak van hand tot hand ging en hoe de stoere vijfdejaars de wijn naar binnen goten. Ik durfde er niet bij te gaan staan, totdat Meta me riep. Schoorvoetend, met mijn ogen naar de grond gericht, voegde ik me bij het groepje. Ze introduceerde me als haar beste vriendin. 'Riëtte is heel belangrijk voor mij. De enige op wie ik kan vertrouwen.'

Ik glom. Meta hoorde er helemaal bij en nu mocht ik, magere spriet met steil haar en een brillette op, ook meedoen met de groten.

Jaloers keek ik naar de snoerstrakke Levi-spijkerbroek rond de draaiende kont van Els en haar afgesleten booties. Mijn moeder maakte mijn kleren zelf. Ik zag er vaak artistiek uit, wat ik helemaal niet wilde zijn, natuurlijk. Els kon heel elegant en zelfbewust haar lange Melanie-haar op de rug zwaaien als er een stuk langsliep. Els had altijd sjans, ik nooit. Meta ook niet, maar die was daar niet op uit. Uiterlijk kon haar niets schelen. De ene dag droeg ze een hobbezak-broek van haar broer Joop; de volgende dag liep ze in een zijden blouse boven een Schotse rok van haar moeder. Haar kleding paste ze aan bij haar stemming en die was heel grillig.

We naderen Zwolle waar ik moet overstappen. Is het omdat ik terug in mijn jeugd ben of is hier gewoon niets veranderd? Net als vroeger staat het boemeltje op het zijspoor. Ineens komt die rit me zo bekend voor. Toen ik uiteindelijk toch studeerde, geen Nederlands of Frans, maar aan de sociale academie in Amsterdam, nam ik iedere veertien dagen deze trein naar huis. Vreemd om nu te blijven zitten. Mijn moeder haalde me op vrijdagavond van het station, waar ik nu niet uitstap, voor Meta moet ik een paar stations verder reizen. Alles is zo vertrouwd: de weilanden en de boerderijen afgewisseld met bospercelen. Eigenlijk vind ik het schokkend om te ervaren hoe hier de tijd is blijven stilstaan in die dertig jaar.

Net als Meta's glimlach en haar zelfverzekerde uitstraling, die door mijn hoofd blijven zweven. Pas later zou ik herkennen hoe onecht haar lach was. Waarom keek ik toch zo tegen haar op, toen? Dat zou me nu niet meer gebeuren. Ik heb mijn leven op orde: leuke baan, mooi huis, een paar vriendinnen. Geen vaste relatie. Dat niet. Ik noem het mijn zelfverkozen

eenzaamheid. Natuurlijk kijk ik rond, verlangend naar de intimiteit van samenzijn met een partner, maar het moet op de beste voorwaarden.

Had Meta kinderen? Een man? Misschien toch ook een relatie met een vrouw? Uit de advertentie bleek het niet. Was zij gelukkig geworden? Daar kan ik me niet zo veel bij voorstellen. Meta gelukkig? Nee, dat was ze nooit. Daar kwam ik achter toen ik haar beter leerde kennen.

Twee middagen in de week ging ik met haar mee naar huis. Dan hingen we voornamelijk op haar kamer rond. We praatten, dat wil zeggen zij praatte. We rookten haar Camels en later shag met rode Rizla, Drum was stoerder dan Samson. In plaats van Seven-up begon ik bier mee te drinken. Ik werd vrijer in mijn doen en laten, maar liet me nooit gaan. In mijn achterhoofd klonk altijd die stem die verantwoordelijk-zijn predikte. Meta dronk te veel en kreeg dan wilde ideeën. Ze loog dat ze barstte en vond mij maar braaf en naïef. Dan noemde ze me trut, of achterlijke koe. Dat ik dat pikte.

Op een maandag kwam ze op school en vertelde stoer dat ze het weekend naar Amsterdam was geweest met Patricia, een nichtje. Die kende iemand bij het COC achter de bar, ze had coke gesnoven en met een vrouw gevreeën. 'Te gek joh, vrouwen die met elkaar dansen, striptease doen en elkaar aflebben, terwijl ook de mannen lopen te zoenen.'

Het verschijnsel homoseksualiteit was volledig nieuw voor me, maar ik herinner me hoe ik toen die informatie registreerde. Zoiets bestond dus, vrouwen met vrouwen, mannen met mannen. Later hoorde ik heel toevallig een gesprek tussen Marga en een vriendin. Dat weekend had Meta helemaal niet in Amsterdam de beest uitgehangen. Het was Marga geweest die in het COC de coke had gesnoven en met de vrouw had geflirt. Meta had het hele weekend verveeld in bed gelegen.

Een andere keer vertelde ze me dat ze een lift had gekregen van een vieze kerel. Al rijdend, met honderd kilometer per uur op de snelweg, trok hij zichzelf af. Hij had haar hand gepakt en haar gevraagd het van hem over te nemen. Meta had hem in zijn hand gebeten en gedwongen te stoppen. Hij was gestopt, had haar gegrepen en verkracht. Met de broek halverwege de knieën was ze uit de auto gerold en gevluht. Gelukkig was het vlak bij een benzinestation geweest en de eigenaar had haar op een bus naar huis gezet.

Ik had erover doorgezeurd. Ze moest naar een dokter, haar moeder moest het weten, maar Meta wuifde alles weg. Ik vermoedde dat ze alles ter plekke verzon, of in elk geval flink aandikte, om stoerder te lijken. Maar ik reageerde serieus en begon er steeds weer over.

'Ik weet niet waar je het over hebt, trut,' zei ze. 'Je moet niet zulke belachelijke dingen uit je duim zuigen.' En ze veranderde van onderwerp.

Veel dingen klopten niet in haar verhalen. Altijd waren de details een beetje anders dan in een eerdere versie. Mijn moeder noemde dat een rijke fantasie. Maar ik voelde me steeds vaker bedrogen.

Op het volgende station komt een schoolmeisje van een jaar of vijftien tegenover me zitten. Ze heeft een verveeld gezicht en Meta's blonde haar en brede mond. Uit haar volgepropte tas, die halfopen naast haar op de bank staat, steken een paar spitzen tussen balletkleden. Ze pakt haar mobiel en begint te sms'en. Synchroniciteit? Of is ze Meta's dochter? De dochter tegenkomen op de dag van haar moeders crematie? Dat zal wel niet. Ik huiver in mijn nette jas. Nee, ik werd niet verliefd op haar omdat ze me nooit serieus nam, me niet vertrouwde. Ze hield me op afstand. Meta hield iedereen op afstand.

Februari 1974. We kenden elkaar een half jaar en ik was uitgenodigd voor de uitvoering van Giselle gedanst door het Nationaal Ballet in den Haag. Het nichtje Patricia, buurmeisje Tessa, Meta en ik zaten op de achterbank gepropt. Marga zat voorin naast Greet die aan het stuur van de stoere Volvo zat. Van het klassieke ballet herinner ik me niets meer. Wel van de weg terug naar huis. Het stormde, niet een klein beetje maar minstens met windkracht tien. Overal lagen bomen geknakt als lucifers, en dakpannen scheerden door de lucht. Nergens reden auto's.

Eén keer kon Greet maar net een vallende boom ontwijken. Hoewel ze forsgebouwd was en sterke armen had, hield ze met moeite de auto op de weg. Het was onverantwoord om door te rijden en we gingen net voorbij Utrecht in een hotel. De volgende dag, zondag, was het windstil, maar er hing een zware sfeer in de lucht. In de verte klonk het geluid van een brullende motorzaag. De straten lagen bezaaid met dakpannen en afgerukte takken.

In alle vroegte verlieten we de volgende ochtend het hotel. Marga had om twaalf uur een cellouitvoering in de plaatselijke muziekschool. Voor elf uur stond ik voor mijn ouderlijk huis de weg ronkende Volvo na te kijken. Onderweg had de uitlaat het begeven.

Ik draaide me om richting tuinpad en voordeur en voelde de verandering eerder dan dat ik die zag. De oude appelboom in de beukenhaag langs de grens van onze tuin was omgevallen. Mijn vader had kort voor zijn dood nog gezegd: 'De stam is hol, op een dag zal hij vallen'.

Tussen de ravage van takken blonk een stuk metaal. Ik stapte over de stam heen en duwde mezelf de geknakte kroon, een wirwar van blad en takken, binnen. Langs een auto die tot

stilstand was gekomen in onze heg tegen de appelboom. Door de achterraut gluurde ik naar binnen. Daar lag iemand. Ik drong verder naar voren en staarde door het zijraam recht in het serene, lijkwitte gezicht van een jongen van een jaar of twintig. Zijn lichaam zat vastgeklemd onder het stuur en het ingedeukte dak. Ik deinsde achteruit, totaal verward.

Op dat moment kwam de buurman aanlopen, hij bracht ons het mandje met eieren dat ik doorgaans op zaterdag bij hem afhaalde. Hij zag mij staan en schoof naar me toe; takken zwiepten om hem heen. Ook hij gluurde in de auto. Ondanks zijn gereformeerde geloof en de dag des Heren ontsnapte hem een ferme vloek en hij liet het mandje met eieren vallen.

Mijn moeder kwam naar buiten. Ze had de Volvo zien weggrijden en vroeg zich af waar ik bleef.

'Hij is verdomme dood,' riep de buurman.

De volgende uren waren vol consternatie. De politie kwam, een kraanauto, een ambulance, terwijl mijn moeder apathisch op de bank zat. Op diezelfde dag, twee jaar ervoor, was mijn vader gestorven. Moeder had wakker gelegen maar niets gehoord. Dat ze niks voor de jongen had kunnen doen, vond ze zo erg.

In de ruit van de treinwagon kijk ik naar mijn spiegelbeeld. Dat beeld van de dode jongen, zijn bleke gezicht. Gek, dat nu met Meta's dood de herinneringen aan Giselle en de storm weer bovendrijven.

De volgende dag op school had ik Meta over die jongen verteld, hoe zijn wassenbeeldengelaat een afdruk op mijn netvlies had achtergelaten en hoe de gereformeerde buurman het mandje eieren had laten vallen en drie kleuren van de regenboog had gevloekt.

Meta luisterde niet naar me, ze was in de ban van Giselle. Ze droomde en leefde in sprookjes. Op een gegeven moment kreeg ik het idee dat ze dacht zelf Giselle gedanst te hebben. Ze ging volledig op in haar eigen verhaal dat mij steeds minder boeide. Ik focuste op de leugens en confronteerde haar met de feiten die niet klopten. Dan haalde ze haar schouders op, of haar wenkbrauwen, ten teken dat ik me er niet mee moest bemoeien. Wel gaf ze haar verhaal onmerkbaar een wending. Soms dreef ik haar zo in het nauw dat ze volledig van onderwerp veranderde. Daar was ze heel slim in.

'Wat ben je toch een aperte leugenaar, Meta,' zei ik een keer.

'Leugens maken je leven interessanter, het gewone leven is zo saai,' antwoordde ze prompt. Altijd had ze het laatste woord en altijd was ze slimmer dan ik. Het werd mij steeds duidelijker dat ze delen uit verhalen van anderen overnam. Zo vernam ik het verhaal van

'mijn' dode jongen een paar weken later uit haar mond. Alsof ze het zelf beleefd had. Ze was vergeten dat het verhaal van mij kwam en merkte niet dat ik verbijsterd zat te luisteren.

Ik ging met mijn hakken over de sloot naar de derde. Meta nam gelaten haar eindrapport in ontvangst: ze was weer blijven zitten.

'Maak je huiswerk dan ook,' mopperde ik. 'Je bent niet stom. Ik help je wel.' Dat was gevaarlijk, het zou me weer dieper in haar leven trekken. Maar ze wimpelde me af en bleef het volgende schooljaar bij haar oude routine: vrijdagmiddag de schooltas onder de kapstok smijten, waar ze die maandagochtend weer oppikte.

De laatste tien kilometer van mijn treinreis beleef ik zoals ik dertig jaar terug door dit weidelandschap met sloten fietste. Onze school was een buitenschool en uit de wijde omtrek kwamen de scholieren door weer en wind aangefietst. Weer voel ik de koude tegenwind en striemende regen in de herfst, of mijn zwetende rug in de hitte van een te vroeg ingevallen zomer. In alle vroegte fietste ik 's morgens mee in een groep van minstens honderd scholieren. Twee aan twee slingerden we als een trage rups tussen de weilanden door. De terugweg fietste ik meestal alleen langs het kanaal, want iedereen had verschillende uitgaanstijden. In de winter nam ik de bus, die ons voor het station dropte.

De trein glijdt langs het perron. Volgens de stationsklok heb ik nog ruim een uur voor de crematie begint. Automatisch sla ik de weg in naar school. Hier liggen heel wat van mijn voetstappen.

Gehaast en met de schooltas op de heup, liepen we in groepjes naar school. Pas in de derde klas begon ik me thuis te voelen in dat oude symmetrische gebouw met de rijen gelijke ramen links en rechts van de hoofdentree. De lokalen waren hoog en ruim en hadden houten vloeren. Na iedere les wisselden we van lokaal, dan gonsden de stemmen in de lange gangen met granitovloeren; net een grote bijenkorf. Ik wist waar ik Meta zou tegenkomen, ik kende haar lesrooster uit mijn hoofd en gaf haar vaak een briefje, niemendalletjes: geintjes, een spotprentje van een leraar, of een mop. Ondanks alles miste ik haar in mijn klas. Zij zat nu bij veel jongere kinderen en ik vroeg me af wat ze deed. Met wie sprak ze? Ging het wel goed met haar? Ze dreef bij me weg. Tussen de regels van mijn schertsteksten schreef ik een keer *I love you* in omgekeerde volgorde, of ik tekende zoentjes in de vorm van hartjes. Ik weet nog hoe ze die kattedalletjes onbewogen in ontvangst nam. Ze schreef er nooit een terug.

De geur die in mijn oude school hing, ruik ik zodra het majestueuze gebouw voor me opdoemt. Het voorplein is veranderd in een tuin, zie ik tot mijn verbazing. Achter de ramen

hangen verschillende soorten gordijnen. Naast de monumentale entree zijn brievenbussen en bellen gemonteerd. In die leerfabriek van destijds wonen mensen. Jammer dat ik niet even de gang in kan lopen om de mij zo vertrouwde geur op te snuiven, of in het biologielokaal kan gluren in de glazen vitrinekast met de skeletten en fossielen.

In mijn hoofd schalt de echo van de zoemer door de stille straat. De aankondiging van het wisselen van de les, het einde van een uur, nu ja, vijftig minuten, en de ontsnapping aan de nasale stem van de leraar; even weg uit dat muffe lokaal. Hoop op een glimp van Meta.

Dat ene, cruciale, moment komt bovendrijven. Ik zwierf tijdens de les door de gang op weg naar een wc. Mijn hakken klonken hard op de met boenwas gewreven stenen vloer. Meta kwam me tegemoet. We bleven staan bij een vierkante metalen vuilnisbak waar het stonk naar sinaasappelschillen en in de pauze weggegooide boterhammen, besmeerd met margarine en belegd met hagelslag.

'Yes, 't is gelukt. Ik ben van school getrapt.' Ze stak haar handen in de lucht en maakte een rondedansje.

'Wat heb je gedaan, Meet?' vroeg ik nietsvermoedend.

'Affaire met Arend begonnen. Lullig voor hem, maar ik heb bereikt wat ik wilde.'

'Was jij dat?' De roddel ging al een paar weken rond: Arend had een verhouding met een leerling. 'Dat meen je niet.' Dat Meta de leerlinge was waar hij het mee 'deed', had ik nooit bevroed.

Meta bleek subtiel intieme informatie over Arends relatie losgelaten te hebben bij verschillende leerlingen, zoals de dochter van de conrector en de zoon van de lerares Frans. Als een lopend vuurtje was het nieuwtje door de school gegaan.

'Maar hij is ruim twintig jaar ouder, wat moet je met hem? Je lijkt wel gek!' riep ik uit.

Meta trok een scheef gezicht en maakte een lange neus naar me, terwijl ze naar de uitgang stapte. Over haar schouder zei ze met een grijns: 'Hij houdt van me, net als jij, toch?'

Die woorden toen. Ze raakten me. Ze had me net zo goed in mijn gezicht kunnen slaan.

Vervolgens liep Meta mijn leven uit. Einde vriendschap.

Ik had Arend voor geen meter aantrekkelijk gevonden, maar ik viel ook niet op mannen. Dat wist ik toen nog niet, maar Arend en Meta? Nee, daar kon ik me niets bij voorstellen. Zou hij nog leven? Hij moet in de zeventig zijn. Hij was onze geschiedenisleraar, die boeiend maar wat rommelig vertelde. Hij hield slecht orde, maar daar maakten we nooit misbruik van want iedereen mocht hem graag. We gingen met hem op schoolkamp, paardrijden in Schotland, hij

hielp feesten organiseren, rookte een joint mee en we noemden hem bij zijn voornaam. Ik snap wel dat Arend op Meta viel. Haar blozende, volwassen meisjesachtigheid trok oudere mannen aan. Aanvankelijk had hij Meta willen beschermen. Tot zij opzettelijk tegen de rector had gezegd dat ze met Arend naar bed ging. Arend werd een paar weken geschorst en toen gerehabiliteerd. Meta hoefde nooit meer terug te komen.

Ik zocht haar op om afscheid te nemen. Trots vertelde ze me hoe ze had genoten van haar steekspel en dat haar opzet gelukt was. 'Ik ga naar Amsterdam, eindelijk ben ik bevrijd uit deze gevangenis, die rotschool en dit kille huis. Het spijt me voor Arends baan. Maar zodra ik in Amsterdam woon, gaan we weer verder. Hij is aan me verslingerd.'

'Maar je hebt hem verraden?'

'Wie, ik? Nee, hij is loslippig geweest. Hij heeft gekletst tegen Van der Stadt en Rijpers. Iedereen weet dat die twee leraren de ergste roddelaars van de school zijn.'

Hoe onwaar dit was, maar ik zei niks meer. Mijn bewondering voor haar had plaatsgemaakt voor een diep gevoel van medelijden.

Mijn alleenstaande moeder had mij en mijn twee broers opgevoed. Dat deed ze streng en rechtvaardig. Hoewel ik haar daar destijds om vervloekte, ben ik nu blij met die duidelijke hand. Mijn moeder begreep niets van het gebrek daaraan bij Greet, die vooral werkte, bridgede en uitging met de mannen van haar vriendinnen.

'Dat ze niet ziet waar de schoen wringt,' zei mijn moeder hoofdschuddend, toen ik haar vertelde wat Meta was overkomen, al dan niet door zichzelf aangedaan. 'Greet is niet in staat om haar kinderen op een verantwoorde wijze hun volwassen leven binnen te loodsen. Ze laat ze aan hun lot over.'

'Omdat ze zelf niet weet hoe dat moet,' zei ik. 'Ze is een kille vrouw en kan de warmte, liefde en aandacht die Meta wil niet geven.'

Mijn moeder knikte en zei bedachtzaam: 'Greet mist haar man en Meta mist een vader.'

'Ik ook,' zei ik met een pruilstem.

Mijn moeder lachte droog. 'Ja, elk meisje van vijftien heeft haar vader nodig, maar jij bent stabiel. Meta niet.'

Ik stabiel? Mijn moeder zag dat kennelijk al in mijn puberteit en waarschijnlijk had ze gelijk. Ik durfde niks met jongens, mijn middelbare schooltijd was wat dat betreft niet erg succesvol geweest. Ik had geen schoolbankenliefde, was niet ontmaagd op een van de wilde feesten. Ik deed zo'n beetje mee, maar hoorde er nooit helemaal bij. Een keer liet ik me

kussen door een jongen met acne. Hij nam me mee naar een donkere hoek, maar ik heb me niet laten gaan. Fantasieën over vrouwen had ik toen nog niet, al droomde ik van Meta.

Vergezeld door een waterig zonnetje wandel ik langs de Singel naar de begraafplaats. Marga die bij de deur staat, herken ik onmiddellijk. Zij mij ook.

'Riëtte. Wat ongelooflijk aardig dat je bent gekomen,' roept ze me van verre toe. Ik leg de laatste meters af en ze omhelst me koel. 'Ik hoopte zo dat je de advertentie zou lezen, ik had geen idee waar ik je kon vinden.'

'Ik woon in Utrecht tegenwoordig.'

Ze leidt me aan de arm mee naar binnen en vraagt of ik m'n jas uit wil doen. 'We hebben nog even tijd, wil je haar zien?'

'Wat? Kan dat nog? Zo kort voor de crematie?'

Meta's zus gaat me voor naar een stemmig zijkamertje waar het licht gedimd is en cellomuziek klinkt. De kist staat op een baar, bloemstukken eromheen, het deksel leunt rechtop tegen de muur. Marga schuift me naar voren. Voordat ik er erg in heb, kijk ik in het dode gelaat van iemand die in niets op mijn herinnering van Meta lijkt. Haar ooit brede jukbeenderen steken schonkig uit onder een vliedunne huid. De dichte ogen liggen diep in hun kassen. Haar vroeger volle lippen hangen naar binnen gezogen om haar tandvlees. Van haar stevige gebit is geen spoor. Het haar is stekeltjeskort. Ik zie de huls van een lichaam dat doodziek is geweest.

'Marga?' vraag ik, me omdraaiend. 'Wat is er gebeurd?' Maar ze heeft het kamertje verlaten. 'Meta,' zeg ik zachtjes. Opnieuw kijk ik in de kist. 'Wat is er met je gebeurd?' Voorzichtig trek ik de bos irissen uit mijn boodschappentas en leg die bij de kist. Ik streel haar ijsskoude wang en werp een laatste blik op haar. Achterwaarts verlaat ik het kamertje.

Er staan mensen te wachten om naar binnen te gaan. Ik meen het nichtje Patricia te herkennen en Meta's broer Joop, een uitgebluste vijftiger, die verderop staat te luisteren naar het relaas van een oude dame.

Omdat ik verder niemand ken, ga ik alvast in de aula zitten. Het is er kil. Had ik mijn jas maar aangehouden. De dame die net nog met Joop stond te praten en een paar vrouwen van mijn leeftijd druppelen binnen. Zijn dat vriendinnen of collega's van Meta?

Leunend op een stok schuifelt een man langs. 'Nee, ik ga niet vooraan zitten,' zegt hij te luid voor de situatie tegen iemand naast hem. Ik herken zijn stem en kijk in het verfrommelde gezicht van Arend. De geschiedenisleraar. Merkwaardig dat hij is gekomen. Hij knikt me toe, maar ik zie hem graven in zijn geheugen.

De voorste twee rijen vullen zich met een handjevol mensen. De kist wordt naar binnen gedragen, de bloemen eromheen gedrapeerd. Mijn te blauwe irissen staren me aan. Aafje Heynis begint "Die Alt-Rhapsodie" van Brahms te zingen en wordt weer weggedraaid.

Marga loopt naar de kathedraal en knikt iedereen emotioneel toe. 'Mensen welkom. Dank voor jullie komst. Jullie hebben ergens in de afgelopen 47 jaar een rol gespeeld in het leven van mijn zusje Meta. Ze zou het gewaardeerd hebben dat jullie zijn gekomen, al zou ze dat nooit hebben laten blijken. En daarmee typeer ik haar karakter in een zin. Ze liet nooit zien wie ze was, of wat ze écht dacht. Meta leefde in een wereld waarin alleen zijzelf figureerde, dat wil zeggen vanaf haar twaalfde. Vanaf het moment dat haar vader, onze vader, stierf. Meta was ziek en ze werd met de jaren zieker. Haar ziekte is nooit gediagnosticeerd, maar ik durf te stellen dat ze nooit over de dood van haar vader is heen gekomen. Ze heeft er nooit met iemand over gesproken. Niet met Greet, onze moeder, niet met mij of Joop, of naar ik aanneem met jullie. Haar hele leven is ze hem blijven zoeken. Op haar zestiende dacht ze hem gevonden te hebben.' Marga knikt Arend toe, die twee stoelen bij mij vandaan zit.

Verlegen buigt hij zijn hoofd.

Marga heeft veel te vertellen, maar ik blijf hangen bij die dood van haar vader waar we nooit over konden praten. Nu kan ik me best voorstellen dat iemand als Meta daarmee worstelde. Het had bij mij ook aardig wat jaren geduurd. Pas toen ik mijn voorkeur voor vrouwen accepteerde, kon ik mijn vaders dood ook echt verwerken.

'Na vier jaar middelbare school werd ze uit huis geplaatst en verbannen naar een internaat. Daar was ze diep ongelukkig.' Het ziet er naar uit dat Marga Meta's hele doopceel wil lichten. 'De buitenwereld mocht niet weten dat ze haar onafhankelijkheid had moeten inleveren. Ze liet haar kennissen denken dat ze een riante baan in Amsterdam had. Ondanks de hulp en aandacht die ze op het internaat kreeg, haalde ze haar Mavodiploma niet. Integendeel, ze ontsnapte en is gedurende drie jaar spoorloos geweest.'

Marga kijkt het zaaltje rond en neemt een slok water. Een zweem van een glimlach verschijnt om haar verbeterde mond. 'Ik hoef er geen doekjes om te winden dat Joop haar bij toeval op de Wallen ontmoette. Ze beweerde dat ze een kind had gekregen en meteen weer had afgestaan; dat ze meerdere minnaars had; dat ze een aanbod had gekregen voor een hoofdrol in een theaterstuk; ze ging naar het buitenland met een rijke sjeik. Ze bedacht het allemaal ter plekke, zoals het haar uitkwam. Totdat ze weer hulp nodig had en met een zielig verhaal op de proppen kwam. Dan beweerde ze dat ze een verslaafde hoer was met aids. Ik zocht haar zo nu en dan op en kreeg in één middag met het grootste gemak drie van

dergelijke verhalen te horen. Het was mij helemaal duidelijk. Meta was dodelijk eenzaam en moest hulp hebben.'

Met een beweging van haar schouders lijkt Marga haar zus van zich af te willen werpen. Ze lacht kort en vertelt verder.

Ontdaan door dit hele verhaal, drijf ik mee op Marga's stem zonder te luisteren.

Opeens klinkt haar stem met hernieuwde kracht. Ze wil naar de bodem; alles moet verteld worden. 'Doordat ik wat meer contact met haar kreeg, wist ik haar in een therapie te praten. Dat hielp, want de volgende tien jaar ging het redelijk goed met haar. Ze wilde Greet weer opzoeken, die aan het einde van haar leven was gekomen. Meta vond een baantje als verkoopster in een schoenenzaak en ze wilde een kind. Ze wist haar baas zover te krijgen om met haar te trouwen. Hij was een veel oudere weduwnaar en ik moet haar nageven: ze had geen aardiger man kunnen treffen. Hij leek in heel veel opzichten op onze vader, hij had zelfs dezelfde naam: Clemens. Meta leek gelukkig met hem. Ze had haar vader teruggevonden.' Mijn verbijstering verandert in hoop. Dat Meta ziek werd was kennelijk onafwendbaar, maar ze had dan toch geluk gekend.

Marga's stem snijdt als een mes door de geladen stilte van de aula. Kennelijk is niemand van de aanwezigen op de hoogte van het verloop van haar verdere leven.

'Maar Meta was Meta niet geweest als ze niet ook in haar fantasiewereld was blijven leven. Ze haalde het in haar hoofd dat als Clemens haar vader was, hij op een gegeven moment dood zou gaan.' Marga slikt en met gevoel voor drama dat Meta niet vreemd geweest zou zijn, zegt ze: 'Zijn zoon heeft hem gevonden. Met een mes in zijn rug. Op exact dezelfde manier vermoord als onze vader destijds, in koelen bloede. Op dezelfde datum, zelfs hetzelfde tijdstip, alleen dertig jaar later. Van Meta was geen spoor.' Marga zwijgt en kijkt het zaaltje rond. Haar witte knokkels omklemmen de rand van het kathedraderblad. 'Mijn vader werd vermoord door een gestoorde patiënt. Wij als familie hebben dat voor haar weten te verzwijgen. Het nu hardop uit te spreken voelt als verraad en opluchting. Meta had het er moeilijk mee. Veel moeilijker dan we toen vermoedden. Ik wil dit verhaal graag afronden; we doen Meta er geen plezier meer mee.'

Heel wat kwartjes vallen op dat moment op hun plek. Meta's vader is dus vermoord. Ongelooflijk dat niemand dat wist. Mijn moeder niet. De leraren niet.

'Twee jaar na Clemens' dood werd ze in Parijs gevonden. Onherkenbaar veranderd leidde ze het leven van een clochard. Ze werd naar Nederland gestuurd en kwam in een psychiatrische inrichting terecht. Na een gewelddadige aanval op een medepatiënt heeft ze de laatste drie jaar doorgebracht in een gesloten inrichting. Ze had aids én kanker. De laatste weken had ze

verrassend heldere momenten. Ik had echte gesprekken met haar. Ze heeft brieven geschreven aan sommigen van jullie. Die heb ik hier en wil ik straks graag overhandigen. Riëtte...'

Ik schiet overeind en wijs op mezelf, het woord 'ik' vormend met mijn lippen. Ja jij, glimlacht Marga in mijn richting, zichtbaar ontspannener dan voor haar speech. Ze noemt nog een paar voor mij onbekende namen en gaat over tot het bedanken van sommige aanwezigen. 'Arend, als een van Meta's slachtoffers' - hier grijnst ze - 'ik wil jou bedanken voor de vriendschap en steun die je mij hebt gegeven bij het opvangen van Meta. Ze heeft je misbruikt maar je bleef haar verdedigen.'

Marga's ogen dwalen langs de aanwezigen en ze zegt eenvoudig ter afsluiting: 'Dank voor jullie komst.' Ze werpt een laatste blik op de kist, knikt haast onmerkbaar en de muziek wordt langzaam luider. Weer die hartverscheurende cello.

Een paar minuten zitten we stil te luisteren en ik denk aan dat uitgemergelde, eenzame lichaam in die kist. Een dergelijk verhaal opgedist te krijgen, op deze kille maandag in april, kon ik niet bevroeden.

Wanneer ik opkijk is de kist in de grond verdwenen. Het ijzeren luik in de vloer is dichtgeschoven. We schuifelen het zaaltje uit naar de koffiekamer. De aanwezigen blijven gespannen zwijgen.

Ik beweeg me in Arends richting en stel me aan hem voor.

'Natuurlijk, nu weet ik het weer,' kraakt Arend. 'Goed deed ze het, nietwaar?'

'Ze? Wie bedoel je, Meta?'

'Nee, Marga natuurlijk. Een paar jaar geleden ben ik met haar getrouwd.'

'O.' Opeens begrijp ik dat stuk ook. 'Die Van Esse-meisjes toch. Ze houden van oudere mannen,' zeg ik impulsief.

Klaarblijkelijk vindt hij dat geen geslaagde opmerking en ons gesprek bloedt dood.

Marga komt aanlopen en steekt haar arm door die van Arend. 'Goddank is dit hoofdstuk voorbij. Nu kunnen we eindelijk aan ons eigen leven beginnen.'

Ik knik en weet niets te zeggen, nog steeds behoorlijk van mijn stuk. Marga grijpt in de zak van haar colbert en overhandigt me een envelop met Meta's brief. Mijn naam staat erop, ik herken haar rommelige, kinderlijke handschrift en steek de envelop in mijn eigen zak. Na nog een kopje koffie en een plak cake zeg ik Marga gedag.

Op het tochtige perronnetje wacht ik op een harde bank tot de trein naar Zwolle komt binnenrollen. Marga's toespraak houdt me bezig. Ik moet zeggen dat Meta haar lot manhaftig heeft gedragen, net zoals ze vroeger haar onvoldoendes incasseerde. Het lijkt alsof ze nauwelijks beseft heeft wat haar overkomen is. Gelukkig maar, misschien. Zou ze verbitterd

zijn geweest? Een nieuw soort bewondering voor haar welt in me op, niet het soort admiratie dat ik als tiener voor haar voelde, eerder is het iets als plaatsvervangende schaamte.

De envelop brandt in mijn zak. Wat heeft Meta mij te zeggen na al die jaren?

Ik weeg de brief op mijn hand. Hij voelt dikker op een plek, ik draai hem om en ruik eraan. Netjes scheur ik de envelop open. Een heel pak briefjes - slordig uit schriften gescheurd, bladzijden uit mijn Rijam-agenda, foto's van popsterren, eindeloze doedels - valt in mijn schoot. Sommige herken ik nog, maar het merendeel komt uit een ander leven waar ik me niets meer van herinner, alleen mijn handschrift is hetzelfde.

Dit was Meta ten voeten uit. Niks afscheidsbrief, maar nog een koekje van eigen deeg. Ik lees een paar van mijn kattedelletjes met het schaamrood op de kaken: "Ga je mee kamperen volgend weekend?" Met een rode viltstift staat er tussen gekalkt in grote ronde letters: "Ik kamperen? Mij krijg je niet op mijn rug in een tent."

Een ander briefje: "Ik heb van je gedroomd vannacht. We lagen in een groot bed en ik las jou voor uit "Turks Fruit" van Jan Wolkers."

"Ik droom ook weleens, maar nooit van seks met een vrouw," staat er onder in haar handschrift. Die begrijp ik niet. Dacht zij dat Turks Fruit over vrouwenliefde ging? Ik was daar toen niet mee bezig, maar kennelijk kende zij me beter dan ik besepte.

Ik zoek naar een ander en lees: "Verdriet is ook leven, net als vreugde." De lijfspreuk die ik destijds in een boomstam in onze tuin had gekrast. Als ik mijn vader miste ging ik onder die boom zitten en probeerde daar in contact met hem te komen.

Meta had er een hartje omheen getekend en eronder gezet: "Het leven is vreugdeloos, Riëtte."

Naast een serie modefiguurtjes, zoals ik die toen tekende, staat: "Jij hebt een drie voor Duits, hoorde ik van Zwiers, zal ik je helpen met de naamvallen? Je kunt het best, echt je bent niet dom. Maar doe toch eens wat." Zo deed ik dus ook tegen haar, betuttelen. Meta had eronder geschreven: "Nee! Bemoei je er niet mee. Je bent lief maar braaf, ik kan er niks mee. Dat 'mijn moeder zegt het en zo is het'- toontje van je hangt me mijlen de keel uit. Gelukkig zegt mijn moeder nooit iets. Wij, de Van Esse's, doen wat niet hoort. Jij zit rotsvast in het keurslijf van kleinburgerlijke bekrompenheid." Op de achterkant lees ik verder: "Riëtte, Je leeft niet. Geef je een keer over, ga er voor." Waren die opmerkingen er onlangs bijgezet? Of dertig jaar geleden? Dat kan ik niet herleiden. Ik prop de briefjes terug in de envelop. De trein glijdt het station binnen.

Dit keer zit de coupé aardig vol met voornamelijk forensen. Met mijn knieën tegen de knieën van een medepassagier probeer ik me af te sluiten van het geroezemoes. Wat het leven met Meta heeft gedaan gun ik geen mens, maar zij heeft ontegenzeggelijk geleefd. Zij heeft het onderste uit de kan gehaald. Dat kan ik inderdaad over mijn leven niet zeggen, dat vond zij toen dus al. Ik ben in mijn schulp blijven zitten, als een wezel die met de ogen knippert tegen het licht. Ik ben iedere uitdaging uit de weg gegaan.

Langs het raam raast het landschap van mijn jeugd langs. Het teruglezen van de briefjes heeft iets bij me losgemaakt. Nooit had ik willen ruilen met Meta, maar nu op dit moment houdt ze me de spiegel voor. Ik zie mezelf ineens in ander daglicht, het licht waar Meta me in zag.

De gruwelijke dood van Meta's vader had haar leven bepaald en ik wist van niets. We waren vriendinnen geweest en ik had haar veroordeeld. Ik groef in mijn geheugen, had ze destijds echt geen tekens afgegeven? Geschreeuwd in het duister van haar eenzaamheid? Had ik iets anders, meer, voor haar kunnen betekenen? Ik heb niet voor haar gevochten en nooit de moeite genomen contact met haar te zoeken. Ik heb haar mooi laten barsten.

Wat is dat eigenlijk voor een vriendschap?

Marjet Maks, 10 november 2012